

A TURIZMUS HATÁSA VISEGRÁD KÖRNYEZETÉRE THE EFFECTS OF TOURISM ON VISEGRÁD ENVIRONMENT

SZERZŐK:

BALOGH PÉTER ISTVÁN, KÖSZÖRŐ LAJOS,
MÓHÁCSI SÁNDOR

LEKTOR:

SZILÁGYI KINGA

ATURIZMUS szoros és kétirányú kapcsolatrendszer alakot környezetével. Egyrészt a természeti, művi, kulturális értékek képezik az idegenforgalom meghatározó vonzó tényezőit, másrészt a turisták igényeinek kiszolgálására létrehozott és működtetett infrastruktúra, valamint maga a turistatevékenység is jelentős mértékben átalakíthatja a célterület természeti adottságait, társadalmi-gazdasági és kulturális környezetét. A fentiekből következik, hogy a turisztikai helyszínek környezeti állapota, kedvező vagy kedvezőtlen irányú változásai a turizmus fejlődését is jelentős mértékben befolyásolhatják. (Puczkó L.-Rác T. 1998.)

1. A VIZSGÁLATI TERÜLET: VISEGRÁD

Visegrád a Dunakanyarban, a Duna jobb partján, Budapesttől 42 km-re északra található. Több településsel határos, ezek: Dömös, Dunabogdány, illetve Pilisszentlászló. A város közigazgatási területéhez tartozik Gizellatelep, Lepence és Szentgyörgypuszta. Visegrádot az Apátkúti-patak osztja két részre. A Visegrádi-hegység déli irányból bezárja a települést, gátolva további terjeszkedését, így alakult ki a mai, rendkívül vékony és elnyújtott települési alaprajz, amelynek fő tengelyét a 11-es számú főút alkotja.

A magyar kulturális örökségek közül kivételesen sok található itt, igen kis helyre koncentráva. A város adottságai páratlanok mind a természeti, mind pedig az épített környezetet tekintve, nem is beszélve az itt fellelhető gyógyvízről.

Év	Szántó	Kert, gyümölcsös	Szőlő	Rác	Legelő	Összes mezőgazd. terület	Erdő	Kivett terület	Nádas	Összes terület
1895	289	39	47	171	143	691	2248	365	0	3304
1913	188	43	60	185	175	631	2282	388	0	3321
1935	201	58	38	197	177	671	2290	359	0	3320
1962	142	82	22	177	176	599	2296	429	0	3324
1971	133	66	13	106	212	530	2316	477	0	3323
1984	93	176	1	82		352	2462	513	0	3327
1998	83,71	7,1	0,95	95,19		373,9	2455,4	685,08	0	3514,38
2004	57,75	4,64	0,27	95,80		158,46	2451,91	717,08	0	3327,45

2. VISEGRÁD TÖRTÉNETE:

A TÁJSZERKEZET VÁLTOZÁSA

Az Apát-kúti és Lepence-patakok torkolata az óskor óta lakott. Stratégiai és természeti adottságai miatt a római birodalom őrtornyokat, katonai táborokat építtetett, később a honfoglaló magyarok ispánságot alapítottak itt. A rómaiak korában a mai Visegrád területét erdő borította a Duna menti keskeny gyepes sáv kivételével (1. ábra). Az erdőt csak a hadiút mentén „kétoldali, nyíllövésnyi távolságra”, valamint az erődök és a polgári város területén irtották ki. (Csemez A. 1996, pp. 21.) A középkori vár és városépítési tevékenységek során az erdőterület csökkent, a lakott terület és a mezőgazdasági használatú földterület részaránya nőtt, az egyre növekvő lakosság igényeinek megfelelően.

1. táblázat:

Visegrád településsoros adatai 1895–2004.

Forrás: Balogh Péter István, Kőszörő Lajos, Móhacsi Sándor: *Visegrád környezeti adottságai*, 2004.

Az I. katonai felmérés (1782-83) térképén jól látható, hogy a Duna mentén és a dombterületeken az erdőt teljesen kiirtották, nagyobb erdőfoltok csak a meredekebb Várhegyen és a magasabban fekvő területeken maradtak. A város közelében, a mai zártkertek területén jelentős szőlő- és gyümölcsstermesztés folyt. A szőlőtermesztés fejlődésében nagy szerepe volt a XVIII. században betelepített német lakosság hagyományainak.

A II. katonai felmérés idejére (1841-42) a település zártabbá vált, az erdőterületek aránya nőtt. A mezőgazdasági termelés az erdőkbe ékelődő keskeny hosszanti völgyekbe és a Duna menti sávra szorult vissza, a területi részaránya csekély. A szőlők helyét benőtte az erdő. A községnek állandó problémája volt ekkor és a későbbiekben is a legelőterület méretével, az ígásállatok száma a legelőhiány miatt jelentősen lecsökkent.

A III. katonai felmérés (1872-73) térképszelvényén az erdőterületek további növekedése figyelhető meg.

Az 1. táblázat mutatja Visegrád területhasználatának változásait 1865-től, ekkortól állnak ugyanis rendelkezésre az első hivatalosnak, megbízhatónak tekinthető kataszteri felmérések.

A visegrádiak fő megélhetési forrása akkor az erdőgazdaság volt: a határ 70%-át 1865-ben erdő borította és ezt az arányt a mai napig őrzi a település (most 73,69%). Ez a favagyony, védett erdőség a turizmus egyik pillére Visegrádon. Az 1. táblázatból kiolvasható továbbá, hogy a kivett (tehát beépített) területek aránya folyamatosan nő: 1865-ben még csak 11%, mára pedig 21,55%. A belterületnövekedés a mezőgazdasági területek rovására következett be, hiszen azok ugyanilyen arányban csökkentek (20,91%-ról 4,76%-ra). A szőlőterületek a filoxéra következtében tönkrementek, ezek újratelepítésére a XX. század elején történt kísérlet, de a szőlőtermesztés már nem tudta visszanyerni korábbi jelentőségét, és mára meg is szűnt. A két világháború között a település határában a gyümölcsstermesztés volt a kiemelkedő. Az olcsó hajóúton jelentős mennyiségű gyümölcsöt szállítottak Budapestre, valamint az ideérkező turisták is vásároltak a termelők-től. A gyümölcsstermesztés a '80-as években élte igazi fénykorát. A kert/gyümölcsös művelési ág a '80-as évekig növekedett újabb zártkertek

létesítésével, majd ezek belterületbe vonásával csökkent. A szántóföldi művelés a kedvezőtlen terpadottságok miatt sohasem volt jelentős.

Az utóbbi években a legnagyobb tájképi beavatkozást a vízlépcső építési munkái okozták. A nagymarosi vízlépcső építése a nyolcvanas években zajlott, ekkor elkészült a Duna főmedrét és fősodrát elterelő körgát. Az 1990 óta bekövetkezett fejlesztések közül a legnagyobb volumenű beruházás a nagymarosi vízlépcső területeinek rendezése, a tájrehabilitáció volt. A körgát lebontására 1995-ben került sor. Visegrád önkormányzata a terület turisztikai hasznosítását szorgalmazza: a Duna-partot parkosították, a kialakult vízfelületeket, öblözeteket vízi sportokra szeretnék hasznosítani.

3. VISEGRÁD TÖRTÉNETE: A TELEPÜLÉSKÉP VÁLTOZÁSA

A településkép meghatározó építményei: a Fellegvár és a Királyi palota, melyek a kulturális turizmus alapját adják Visegrádon. E két épület építésének folyamata végigkísérte a település fejlődését is, melynek eredményeként a török hódításig Visegrád kulturális és közigazgatási központ volt. A fellegvárat Mária királyné a Bizánctól magával hozott ékszereinek árából építette fel. Az 1251-re elkészült, menedékvárként is szolgáló vár ekkor a hegycsúcsot övező erődítésfalakból, két toronyból és egy lakópalotából állott (2. ábra). Károly Róbert 1323-as Visegrádra költözésétől vált a vár királyi székhellyé, és ide került a Székesfehérváron őrzött Szent Korona is. A fellegvári építkezéseknek az 1335-ös visegrádi királytalálkozóra már bizonyosan be kellett fejeződniük. Ez az esemény volt az akkori Visegrád és Nagymaros életében a legkiemelkedőbb. Ekkor a két település több mint 4000 főt szállásolt és látott el. Nagy Lajos király uralkodása alatt a fellegvár tovább épült. Luxemburgi Zsigmond építtette meg azt a harmadik falgyűrűt, melyhez kapcsolódóan egy reprezentatív kaputornyot emeltek. A fellegvár utolsó nagy átépítésére Mátyás király uralkodásának második felében az 1470-es évek végén, illetve az 1480-as években került sor. (Cseke L. 1980.) A palota előzménye Károly Róbert városi háza volt. Komoly palotává csak I. Lajos fejlesztette

uralkodásának első felében. A romjaiban ma is álló épületeket még szintén I. Lajos kezdte építeni élete végén, de már csak utódai: Mária és Zsigmond fejezték be a XIV. század végén. A XV. század első évtizedéig – míg Zsigmond az udvarát Budára nem költöztette – a visegrádi királyi palota maradt a magyar uralkodók hivatalos székhelye. A XV. században háttérbe szorult palotát csak Mátyás állította helyre a XV. század végén. Ettől kezdve, az 1544-es török hódításig a magyar királyok vidéki rezidenciája volt.

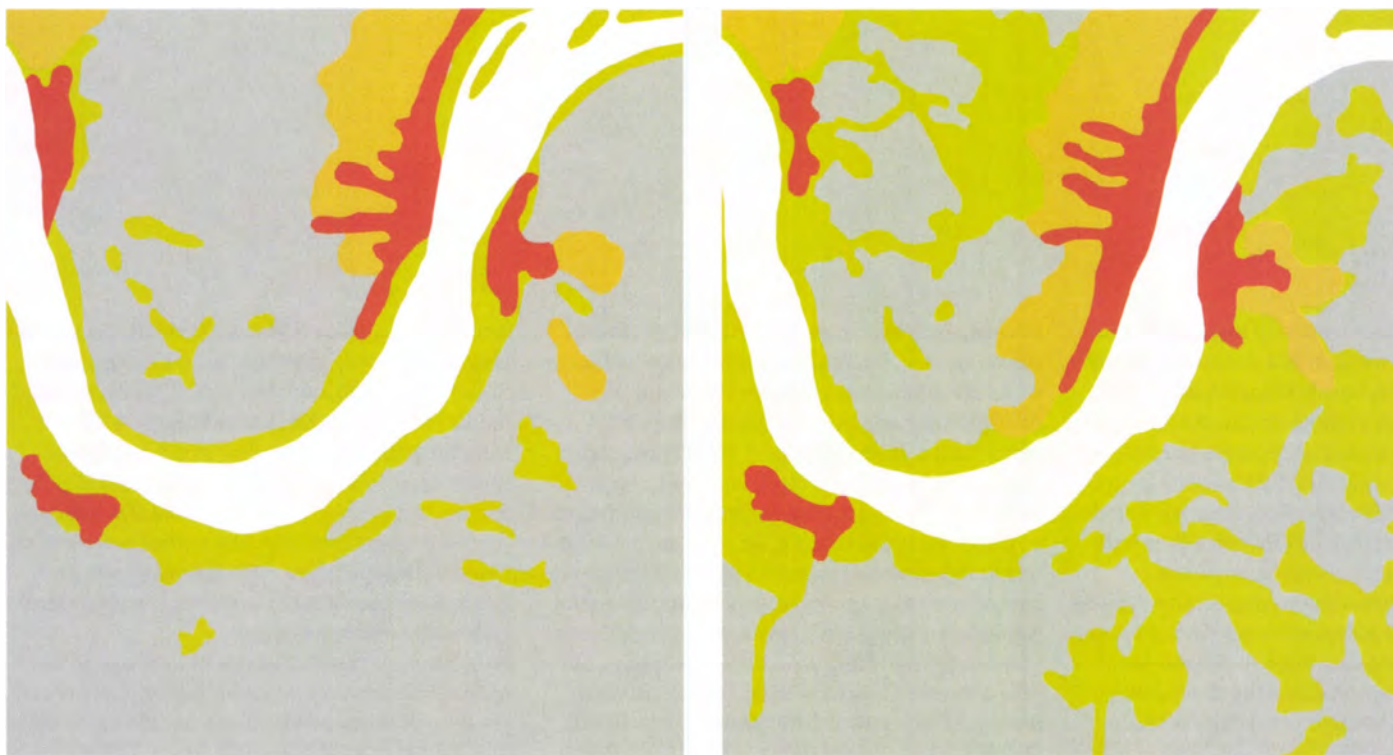
A töröktől való visszafoglalás után Visegrád romokban hevert. Az új viszonyok között a hely elvesztette korábbi jelentőségét, az egykori főváros mint német telepes falu éledt újjá. A XVII-XVIII. században több hullámban zajlott le a betelepülés a német nyelvterület különböző vidékeiről. A falu lakói számára a megélhetést a mező- és az erdőgazdaság, a bányászat, a hajózás és a kisipar jelentette. (www.visegrad.hu/muzeum/)

Ha összevetjük a XVIII. század végi Visegrád jogi, gazdasági és társadalmi valóságát a mezővárosi rangtól elvárható funkciókkal, láthatjuk, hogy a település a városiasodásnak semmi jelét sem mutatja. A lakosság létszáma nem nagyobb, a település kereskedelme nem élénkebb, ipara nem fejlettebb a környező falvakéinál. A XVIII. században a település nem közigazgatási, nem egyházi és nem kulturális központ. Visegrádon kevés a beépíthető terület. A háztelkek minimális nagyságát a vármegye 150 négyszögölben szabta meg, emiatt is nagyon sokan laktak a filoxéra nyomán feleslegessé vált borospincékben, pincelakásokban. (Magyar E. 2001)

4. A TURIZMUS MEGINDULÁSA VISEGRÁDON

Visegrádot a nemzeti romantika kora (XIX. század első fele) tette újra ismertté, jelképpé emelve „szomorú romjait”, így hamarosan a nemzeti múlt egyik jelképévé vált. Az állami műemlékvédelem kezdeteitől (1870-es évek) az itt folyó munkákat neves szakemberek végezték (pl. Schulek Frigyes). A vasúti (Budapest-Nagymaros) és komp (Nagymaros-Visegrád) közlekedés kialakulásával megjelenő turizmus fogadása és szervezése körül tevékenykedett Viktorin József, visegrádi plébános. Előszörban a nagypolgárság építkezéseinek nyomán

vált Visegrád a századvégre üdülőhellyé. Írók, művészek is kötődtek ide. A történelmi emlékek sorát gazdagította a királyi palota maradványainak megtalálása. (www.visegrad.hu/muzeum/)

Az adatok alapján 1913-ban már a község lakossága a kőbányászatból, a kő- és fafuvarozásból, a nyaralókból és a kirándulókból él. Ezt indokolja, hogy a filoxéra miatt régi keresetforrásuk elapadt, sík, szántónak való terület alig volt, az állattartás pedig legelő hiányában visszaszorult. Ekkor, ha a történelmi nevezetességekkel (3., 4., 5., 6. ábra), gyógylevegővel és természeti szépségekkel rendelkező településtől a fővárosi idegenforgalom elpártolt volna a lakosság anyagi megélhetése halálos csapást szenvedett volna. (Magyar E. 2001)

Az 1950-es évek óta Visegrádon már tömegturizmusról lehet beszélni. A környezet, a műemlékek feltárása, részbeni helyreállítása, és az egyre több program vonzza a látogatókat. Az üdülőhely jelleg is változott: hétvégi házak tömege épült a környéken. A helybeliek számára az idegenforgalom, az üdülőhelyi szolgáltatások 1990 óta jelentenek elsősorú megélhetést.

5. A TURIZMUS HATÁSA: TÁJ- ÉS TELEPÜLÉSKÉP

A dunai gőzhajózás megindulásával, az 1830-as évek után egyre többen látogatták meg a települést. Virágzó megélhetési ág volt a faluban a XIX. század végén a falusi turizmus, mely a második világháború után szűnt meg, és csak XX. század

utolsó évtizedében vált ismét gyakorlattá. A XIX. század végén és a világháború előtt a szokás az volt, hogy nem szobákat, hanem egész házakat adtak ki a nyaralóknak, akik nem egy-két hetet, hanem általában az egész nyarat itt töltötték. Az 1950-es és az 1960-as években a szakszervezeti és vállalati üdülők elszaporodtak a községben. A magánvillákat államosították, és szinte valamennyiben üdülőt üzemeltettek. (Magyar E. 2001)

A nyaralási szokások azóta megváltoztak, és az 1970-es évektől kezdve sokan saját nyaralót építettek a hegyoldalokon és az egyre divatosabbá váló Szentgyörgypuszta külterületen. A hatvanas években parcellázták fel a Gizellateleptől Dömös felé húzódó hegyoldalt, mely mára teljesen beépült. A dobos-hegyi nyaralók telkeit a hetvenes-nyolcvanas években adták el.

A turisztikai funkciót megtestesítő üdülőközpontok és -telepek kialakításával nőtt a település belterülete, illetve ezzel együtt csökkent természetesen az állandó lakás céljára használt területek aránya. A régi belterületen egymás után épültek be a foghíjak, az üdülőterületek pedig igen sűrű beépítésű településrészekké formálódtak.

Az üdülőtelepek esztétikai és rekreációs értékét jelentősen csökkentik a tájidegen épületek, az elhanyagolt telkek és a poros utak. A felépült, szezonálisan üzemelő, vendéglátást szolgáló létesítmények esztétikai megjelenése (és tisztasága) is sok esetben kifogásolható, nem beszélve az alkalmi árusok sátrairól és asztalairól. A turisztikai funkció jelentősége markánsan visszatükröződik az egyes településrészek infrastrukturális

Visegrád terület használatának változásai:

- 1. A: Visegrád a rómaiak korában
- 1. B: Visegrád az első katonai felmérés idején
- 1. C: Visegrád a második katonai felmérés idején

- 1. D: Visegrád a harmadik katonai felmérés idején
- 1. E: Visegrád a XX. század elején
- 1. F: Visegrád a XX. század második felében
- 1. G: Visegrád napjainkban

VÖRÖSKÖZI HADTÖRTÉNETI TERÜLETTÁJÉKOZTATÓ
ADATOK ELŐZMÉNYEK ÉS SZÖVEG

- Erdő
- Szántó, gyepek
- Szőlő, gyümölcsös
- Duna
- Település

3-6. ábra Visegrád romantikus romjainak képeslap-ábrázolásai 1913-1932 között

ellátottságában és esztétikai megjelenésében is. A település a vendégforgalom növelése érdekében egyre nagyobb gondot fordít a turisztikailag frekventált területeken a városkép javítására. Az utcák és a terek parkosításával is igyekeznek növelni a település turisztikai vonzerejét.

Visegrád idegenforgalmának legmeghatározóbb kérdése mindig a megközelíthetőség volt. A legfontosabb közlekedési eszköz a települést a fővárossal összekapcsoló vasút volt: Nagymarosig vasúton, onnan révvel átkelve a Dunán lehet elérni Visegrádot. A közlekedés javítása érdekében régóta tervbe vették a Szentendre-Visegrád közötti „helyi-érdekű gőzmozdonyú vasút” építését, de ez sohasem valósult meg. Szentendre felé az országút annyira rossz minőségű volt, hogy azt csak szükségből használták teherszállításra. 1912-től azonban óránként közlekedő állandó autóbusszjáratot indítottak ezen az útvonalon a főváros és a település között. A megközelíthetőség mellett a belső közlekedési útvonalak fejlesztését is megkezdték. A Fő utca a XIX. század végén jó esetben valamiféle makadámút lehetett. Mivel a község legforgalmasabb utcájáról volt szó, elhatározták, kiszélesítik, hogy ott két szekér egymás mellett biztonságosan elhaladhasson, és a kocsiót két oldalán gyalogjáróknak is elég hely maradjon. (1930-ra a gépkocsiforgalom már olyan nagy lett, hogy a községen áthaladó közutat, a Fő utcát aszfaltpal borították, és kiszélesítették, mert már forgalmi dugók alakultak ki.) 1909-ben jutottak el odáig, hogy a Rév utca és a Nagy Lajos király utca mindkét oldalát is kővel kirakott, illetve felszórt járdák kísérték. A Salamon-torony melletti kis kanyargós utcából egy szép, egyenes vonalú, árnyas, fasorokkal ellátott utcát akartak kialakítani, ezért vonalvezetését

kiegyenesítették. A Salamon-torony utca merőlegesen torkollott a Fő utcába, úgy, hogy a „gőzhajón érkezőknek egy kényelmes út vezessen a várromokhoz és a Salamon-toronyhoz”. A Salamon-torony utcát 1934-ben építették ki a mai formájában. Az utcák befásítására is sor került 1912-ben. (Cseke L. 1980.) 1905-ben Lagler Gyula, a korona-uradalom főerdésze és erdőmérnöke felvetette azt az ötletet, hogy a Duna-parton sétautat létesítsenek. A műszaki felmérést és a terveket is maga készítette. A sétautat 1912-re nagyrészt kiépítették és kőből készült támfallal is ellátták.

1964-re megépült a Panoráma út, ezen gépkocsival is megközelíthetővé vált a Fellegvár és a nagyvillámi kilátó. A fellegvár alatt autóparkolót építettek. 1965-től ismét látogathatóvá vált a Salamon-torony és állandó illetve alkalmi kiállításai. A turisztikai infrastruktúra részeként épültek meg a parkolók, sportpályák, parkok is. A fentiekből következik, hogy a turisztikai funkció megjelenése nemcsak az épített környezetet formálta át, hanem a tájat is jelentősen megváltoztatta. A település életére egyik legnagyobb hatást gyakorló esemény a Pilisi Parkerdőgazdaság megalakulása volt. Az erdőgazdaság elsődleges célja a természeti értékek bemutatás, a főváros tüdejének karbantartása. Először az Apátkúti-völgyben az Ördög-malmi vízesés és a Magda-forrás között készültek el a sétautak, pihenőpadok, esőbeálló. Később a program folytatódott a parkerdő területén. Elkészült a Mogyoró-hegyen a szabadidőközpont és a jurtatábor. A Lepence-pataknál nyert hévíz bázisán 1977-ben megnyílt a lepencei-erdei strandfürdő. A nyolcvanas években szintén a Pilisi Parkerdőgazdaság kezelésében tenispályákat létesítettek és a Nagy-Villámon elkészült a felvonóval ellátott sípálya.

A turisztikai funkció megjelenését, majd megerősödését a kereskedelmi és vendéglátó-ipari egységek számának növekedése is jelezte. A hatvanas évek végén megépült a Fellegvár melletti dombon a minden igényt kielégítő Silvanus Hotel, s az utóbbi években került átadásra a Thermal Hotel Visegrád.

6. A TURIZMUS HATÁSA: A TURIZMUS ÉS A TERMÉSZETVÉDELEM KAPCSOLATA

Az értékvédelem fontosságát a turizmus kedvezőtlen környezeti hatásaival szemben világszerre a természetvédelem ismerte fel leghamarabb, és talán a leghatékonyabb intézkedések is ehhez kapcsolódnak. A nemzeti parkok a turista-tevékenység irányításával és ellenőrzésével, a különböző védetségű fokozatot biztosító zónák kijelölésével a turizmus a természetre és a művi környezetre gyakorolt kedvezőtlen hatásait minimalizálni tudják, de a természetvédelem érdekeinek az érvényesítése és az ökoturizmus fejlesztése, elég nehezen megvalósítható feladat. A turisztikai terhelésvizsgálat szükségességét egyre inkább hangsúlyozzák a fenntartható turizmus fejlesztői, kutatói, kiemelve, hogy a turizmus saját érdeke a terhelésvizsgálatok elvégzése. A turizmus hatásairól, legyen az gazdasági, társadalmi, vagy környezetim, sokat lehet hallani. Általában arról esik szó, hogy mit kell vizsgálni, mik lehetnek a lehetséges hatások, hogy mire kell figyelni, azzal viszont ritkán találkozhatunk, hogy hogyan. (Pénzes E. 2006) A turisztikai terhelésvizsgálattal azt lehet megállapítani, hogy az adott területen milyen hatással van a turizmus az egész természeti-társadalmi-gazdasági

Visegrád Várromok a kúttal – Stranne und Burgruine

környezetre, a természetvédelem számára ezen belül a természeti-környezeti hatások vizsgálata a legfontosabb.

A nemzeti parkoknak fontos feladata – a védelem és megőrzés mellett – a környezettudatos szemlélet kialakítása is. A természeti és művi értékeket felismerni, értékelni tudó és védeni hajlandó szemlélet kialakításában pedig meghatározó szerepe van a nemzeti parkokhoz kapcsolódó ökoturizmusnak. (Mártonné Erdős K. – Bodnár R. 2003) Az idegenforgalom új ágazataként kibontakozó ökoturizmus egy kedvező modelljét adhatja ember és természet szorosabb – ám az élővilág számára sem hátrányos – kapcsolatának. Az ökoturizmus a természetvédelemmel áll szoros kapcsolatban: ez utóbbi egyik szerepe ugyanis éppen az, hogy a védelem mellett lehetőség szerint be is mutassa a természetes környezetet. Alapvető kérdés, hogy hol, mit és hogyan. Egy-egy különösen frekvenciált védett területen esetenként már a tömegturizmus méreteihez közelítő emberáradat jelenhet meg. Ez nem feltétlenül jelent gondot: a tömeges érdeklődés igényét egy-egy nemzeti park területén például nem tiltani kell, hanem csupán megfelelően szabályozni, irányítani, területileg koncentrálni. (www.nagyutazas.hu) Az ökoturizmus fejlesztésével valamelyest elensúlyozni lehet a természetvédelmi területek

védelmét szolgáló, turizmust korlátozó rendelkezések által okozott forgalomkiesését is.

A Visegrád erdősegeit magában foglaló Duna-Ipoly Nemzeti Park elsősorban a természetvédelemre koncentrál, de kellő figyelmet fordít a természetvédelmi szemlélet kialakítását is segítő ökoturizmus fejlesztésére (Erdei Művelődés Háza, Jurta-kemping táborok). Azonban számos példa bizonyítja, hogy az ökológiai szemlélet nem képes kellően érvényesülni, ha az nem párosul gazdasági megalapozottsággal. Ezt a gazdasági hasznot pedig a turizmus biztosítja. A turistáktól származó jövedelmekből a turisztikai vállalkozóknak, a helyi lakosságnak és a természetvédelemnek egyaránt részesednie kell, s csak közösen lehet egy, a természetvédelem értékeit messzemenően figyelembe vevő turisztikai tevékenységet kifejleszteni.

A Pilis és a Visegrádi-hegység hazánk egyik leglátogatottabb területe. Köszönheti ezt többek között a főváros közelségének, valamint a turisztikai létesítményekkel való jó ellátottságának. Visegrád a térség történelmi és természeti értékekkel rendelkező központja. A Visegrádi Kirándulóközpont a kiemelkedően magas erdőültesség a jellemző, melyet a Pilisi Parkerdő Zrt. kezel. A rekreációs lehetőségeket magában rejtő táj a Duna-Ipoly Nemzeti Park területéhez

tartozik, elsődleges rendeltetése a védelem. Az erők másodlagos rendeltetési: parkerdő (25%), vadaspark (32%), talajvédelmi erdő (40%) és faanyag kitermelést szolgáló erdő (3%). Az erdők közjóléti szolgáltatásának alapjait a XIX. század végén kialakuló kiránduló turizmus alapozta meg. 1969-ben a Pilisi Parkerdő megalakulásával szervezetté vált az erdők üdülési célú hasznosítása. Feltáró és célforgalmi utak épültek, gyalogforgalmi utak hálózatát alakították ki, melynek célpontjaiban a téli és nyári sportlétesítmények, a játszóterek állnak. Oktató- és természetvédelmi táborok épültek ki, szabadidő sport létesítményei valósultak meg (a bob pálya, az erdei tornapálya, a minigolfpálya, labdapályák, sí- és felvonópályák). A sétautak mellett pihenőpadok, piknik terek (padok-asztalok, szalonnasütők), forrásfoglalások találhatóak. Ez a dinamikus fejlődés az 1980-as évek közepéig tartott, majd a szolgáltatások színvonala csökkent. A létesítmények fenntartása, karbantartása nagy feladatot ró a fenntartóra a töretlenül óriási látogatószám mellett. (Állami Erdészeti Szolgálat 2002)

7. A TURIZMUS HATÁSA: A TURIZMUS ÉS A MŰEMLEKVÉDELEM KAPCSOLATA

A Visegrádi Várbizottság 1923. júniusában alakult. Elhatározták, hogy a kirándulóktól belépődíjat szednek, s az így nyert összeget a romokhoz vezető utak jó karban tartására, padok állítására fogják fordítani a Műemlékek Országos Bizottságának az útmutatása alapján. A Belügyminisztérium azonban úgy látta, hogy még nem jött el az ideje annak, hogy a társaság belépődíjakat szedjen. Ettől függetlenül két év alatt 34 millió koronát szedtek be és fordítottak a romok rendben tartására. Igyekeztek a Várbizottságot országos jellegű intézménnyé fejleszteni. Sajnos a lelkes amatőrökből alakult Visegrádi Várbizottság akkori formájában nem tudta megnyerni a helyi lakosokat, azok ekkor még nem érezték át munkájuk jelentőségét. (Schulek J. 1936)

A turizmus és a műemlékek szoros kapcsolata könnyen belátható, mivel a műemlékek minden időben egy ország kultúrájának legkönnyebben megközelíthető pontjait kínálták a hazai és a külföldi látogatók számára. A műemlékek folyamatos fenntartása és bemutatása ma is rendkívül magas költségekkel jár. Azonban a turizmus fejlesztésének egyik legmeghatározóbb alapja a kultúra és különösen a műemlék. Ha ezzel a szemmel nézzük a műemlékek fenntartásának finanszírozását, gazdaságossági szempontok alapján, nyereséges tevékenységként kell felfogni. A megtérülés alapvető feltétele pedig az, hogy a kultúrát, és különösen a műemlékeket, a nagyközönség elvárásaihoz kell alakítani.

Christian Dromard a Budapesten a Pannonhalmi Apátság Világörökség listára való felkerülése alkalmából szervezett Világörökség Konferencián tartott előadásában a turizmus és a műemlékvédelem kapcsolatát egy házassághoz hasonlította. Egy kényszerházassághoz vagy érdekházassághoz, ahol a műemlék (pl. a visegrádi Fellegrád, a királyi palota), mint jövőbeni házastárs, szépen fel van öltöztetve a történelem tiszta hagyományába. S érkeznek a vendégek, akik hangoskodnak, rosszul öltözöttek, rövidnadrágban, pólóban, baseball sapkában merik betenni a lábukat a falak közé. De ha a nézőpontot megváltoztatjuk, észre kell vennünk, hogy a „csúnya” turisták belépti díjat fizettek. És minden egyes látogató által fizetett belépti díj a felújításra szoruló tető valamelyik cserepének cseréjéhez szükséges. S manapság egyre gyakrabban fordul elő, hogy a tető felújítása e „csúnya” látogatók számától függ.

Természetesen nem lehet a problémát ennyire leegyszerűsíteni, és nem egyszerűen a bevételekről

és a felújítási költségekről van szó. A feladat az, hogy minél átfogóbb és szorosabb „szerelmi” kapcsolatot építsünk ki a kultúra és a gazdaság világa között. Amely így mind a két fél számára előnyös és hasznos. Ez azonban azzal jár, hogy a kultúrát, és különösen a műemlékeket, a nagyközönség elvárásaihoz kell alakítani. Éppen ebben rejlik a turizmusfejlesztés és a műemlékvédelem közötti házasság nagy kihívása.

Hogyan alakulnak a látogatók elvárásai, s hogyan tehetjük a műemlékeket vonzóbbá? Például úgy, hogy javítjuk megközelíthetőségüket és megtalálhatóságukat. Egy attrakció megtalálható ha tudjuk, hogy létezik, és hogy hol van. E probléma megoldására a változatos és széles palettájú marketing eszköztárból válogathatunk. Visegrád esetében elsősorban az internetes információ közlés lehetőségét használták ki. A műemlékek és látnivalók a település honlapjáról (www.visegrad.hu) könnyen elérhetőek. Sőt, önálló honlapot is szerkesztettek számukra (www.visegradmuzeum.hu), amelyen részletes, mindenre kiterjedő információkhoz jutunk a látnivalókról, árakról, nyitvatartásról stb. Azonban a nyomtatott információs eszközök rendkívül hiányosak. Csak egy-két olyan - elsősorban az egész Dunakanyarról szóló - szóró anyagot találunk, amelyben szerepel Visegrád. Kifejezetten a településről, értékeiről készült prospektus, turisztikai információs kiadvány pedig nincs.

Egy attrakció megközelíthető ha tudjuk, hogy hogyan lehet odajutni. Ez már sokkal nehezebb feladat elé állítja a visegrádi turizmusért fáradozókat. Ugyanis a közúti megközelítés nem kielégítő. Budapestről indulva a 11-es úton kb. egy óra alatt érjük el a várost. Busszal ez majd' másfél órát vesz igénybe, bár hozzá kell tenni, hogy a menetrend szerinti járatsűrűség kielégítő. Valamivel gyorsabb lehetőségnek tűnik, ha Nagymarosig vonattal utazunk, majd kompra szállunk és a Dunán átkelve közelítjük meg Visegrádot. Ebben az esetben a vonat- és komp közlekedés összehangolatlanságából kifolyólag akár fél- vagy egy órát is várakozhatunk a csatlakozásra. A megközelíthetőség másik eleme a bevezető utakon elhelyezett tájékoztató táblák kérdése, amely az üdvözlés első jele: ha a látogató arra kényszerül, hogy az egész környezet felkutassa, ahhoz, hogy a műemlékhez vezető utat megtalálja, nem biztos, hogy elégedett lesz a látogatással. Visegrádon ez egyetlen jól kitéblázott attrakció a bob pálya, melyet már kilométerekkel a település előtt jeleznek a táblák. A vár, a palota és a többi kulturális látványosság esetében viszont ez teljesen hiányzik. És végül foglalkoznunk kell a belső minőség

kérdésével, mely az előbbieknél nehezebben megfogható. Ez a fogalom a valóságához (hitelességhez) kapcsolódik. A tapasztalatok alapján valóságosan (hitelességen) a műemlékek belső kulturális értékeinek, eredeti funkcióinak és használatuk módjának hiteles bemutatását értjük. Ez azt jelenti, hogy olyan atmoszférát kell teremteni, ami nem egy korábbi hangulat tökéletes visszaállítása. Valószínűleg ez lehetetlen is lenne, hiszen nem tudhatjuk, milyen is volt pontosan ez az atmoszféra. Ennek érdekében a bútorokat, a különböző tárgyakat, festményeket, szötteket stb. úgy kell elhelyeznünk, ahogyan ezeket ma használják, nem úgy, mint egy műszaki kiállításán. A királyi palota berendezése az egykori használat-hangulat bemutatására törekszik, nagy sikerrel. A Fellegrád esetében sokkal inkább a látványosságra törekedtek és nem a hitelességre, így az egyes helyiségekben oda nem illő, korábban sohasem létezett „használatot”, berendezést is találunk (pl. börtön).

ÖSSZEGZÉS

A Dunakanyarban fekvő települések eltérő mértékben tudtak élni a turisztikai fejlesztési lehetőségekkel és különböző mértékben idomultak a turizmushoz. Ennek megfelelően a természeti, a gazdasági, a társadalmi és a kulturális környezetükben bekövetkező kedvező és kedvezőtlen hatások is eltérő léptékűek.

Ahhoz, hogy a jövőben növekedjen Visegrád turisztikai vonzereje, s ezzel együtt a település népességmegtartó ereje, környezetbe integrált, környezettudatos turisztikai fejlesztésekre van szükség, s az eddigieknél egy jóval jobb minőségű környezet létrehozására kell törekedni. Ez egyaránt magába foglalja a környezet- és természetvédelem szempontjait messzemenően figyelembe vevő alap- és idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztését, a magas szakmai színvonalú szolgáltatásokat, a helyi lakosság erős érdekeltiségének a megteremtését. Erre alapozva teremthető csak meg a természeti és emberi erőforrásokat hosszú távon is megőrző, fenntartható turisztikai fejlődés.

THE EFFECTS OF TOURISM ON VISEGRÁD ENVIRONMENT

THE SETTLEMENTS lying in the Dunakanyar were able to live with the tourism development opportunities on different levels and they adjusted to tourism on different levels. According to this the favorable and adverse effects are different in their cultural, the natural, economic and social environment.

In order to increase the tourist attractive force and keep the population in the future in Visegrád, environmentally aware tourism developments need to be launched, and it is necessary to strive for the formation of environment with a much higher quality. This includes the development of elementary and travel infrastructure (which regard to environmental protection and nature conservation), the high quality services, the creation of the local population's strong interest. The sustainable tourism development preserving human and natural resources on the long term on this base can be achieved.

- Állami Erdészeti Szolgálat
Térségfejlesztési és
Zöldövezet Tervező
Iroda (2002) Visegrád
Kirándulóközpont Közjóléti
Fejlesztési Terve
- Cseke L. (1980) *Visegrád
Panoráma-Magyar városok
sorozat*, Budapest, 156 p.
- Csmez A. (1996)
Tájtervezés-tájrendezés
Mezőgazda Kiadó, Budapest,
296 p.
- Dromard, C. (1999)
Műemlékvédelem és
a turizmus kapcsolata.
Turizmus Bulletin 1999/1.
[http://www.itthon.hu/site/
upload/mtrt/Turizmus_
Bulletin/99_03/reflektor_4.
html](http://www.itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/99_03/reflektor_4.html) (2008. január 30.)
- Magyar E. (2001)
*Visegrád Száz magyar falu
könyvesháza Kht.*, Budapest,
198 p.
- Mártonné Erdős K.– Bodnár
R. (2003) *A turizmus és
a környezet kölcsönhatásai
a Tisza-tó példáján* In.:
Környezetvédelmi mozaikok.
Tiszteletkötet Dr. Kerényi
Imre 60. születésnapjára,
Debrecen, pp. 307-326.
- Pénzes E. (2006) *Egy
turisztika terhelésvizsgálati
módszer alkalmazási
lehetőségei* In.: *Tudás
és versenyképesség
pannon szemmel*. Pannon
Gazdaságtudományi
Konferencia tanulmánykötet
II. Pannon Egyetemi Kiadó,
pp. 205-209
- Pilis, Visegrádi-hegység
turistatérkép Cartographia
Kft. Budapest, 1996 (1:40
000)
- A Pilis és a Visegrádi-
hegység: turistakalauz és
útikönyv, Cartographia Kft.
Budapest, 2000
- Puczko L.– Rácz T. (1998)
A turizmus hatásai, Aula
Kiadó Kft., Kodolányi János
Főiskola, Székesfehérvár,
491 p.
- Schulek J. (1936) *Visegrád
problémái és feladatai*,
Visegrád Várbizottság
Kiadványai I. füzet,
Budapest, 56 p.
- Visegrád az I. katonai
felmérés idején, 1782-83*
(Forrás: Hadtörténeti
Térképtár, XIII/XVII, XIII/
XVIII, XIV/XVII, XIV/XVIII.
szelvények, M=1:28 800)
- Visegrád a II. katonai
felmérés idején, 1841-42*
(Forrás: Hadtörténeti
Térképtár XXXIII/48 és 49.
szelvények, M=1:28 800)
- Visegrád a III. katonai
felmérés idején,
a térképlapok 1872-73-ban
és 1882-83-ban készültek.*
(Forrás: Hadtörténeti
Térképtár, 4862/3 szelvény,
M=1:25 000)
- *** 1988. Történeti
statisztikai kötetek.
Földterület: Községsoros
Adatok 1895-1984, KSH,
Budapest
- [http://www.nagyutazas.
hu/ulysses/1stArticle.
asp?ID=421](http://www.nagyutazas.hu/ulysses/1stArticle.asp?ID=421), Az
ökoturizmus mint
lehetőség - avagy: vissza
a természethez? Ulysses
Internetes Utazási Magazin.,
(2006. 06. 20.)
- www.takarnet.hu
- www.visegrad.hu
- www.visegrad.hu/muzeum/
- www.mek.oszk.hu